

Lars Stenberg är renskötare i Arvidsjaur och har arbetat inom renskötseln sedan han var 17 år. Foto: Henrik Persson

Lars Stenberg, renskötare:

Rennäringen får bekosta rovdjur

När vi träffar Lars Stenberg är det en fin sommar dag i Arvidsjaur. Vi möts vid en bensinmack och han kör oss till sin bostad i ett radhus inte långt därifrån. Det blir en minst sagt lärorik stund när Lars berättar om sitt långa liv med renskötselarbetet.

– Så långt tillbaka man kan minnas kan man se att det har funnits renskötsel. Den har sett annorlunda ut än idag, men den har funnits, säger Lars Stenberg där vi sitter vid familjens köksbord. I ena änden av det ligger några nummer av tidningen "Samefolket".

– Kommer dina barn också att bli renskötare?

– En av mina söner kommer nog

att bli det men en annan är inte så in-
tresserad. 1964, när jag började hålla
på med renar var jag mycket ung. Det
man behövde var skidor, hel rygg-
säck, hund. Då flyttade man med re-
narna, och hyrde en liten stuga. Idag
kan man köra bil, men det är dyrt.
– Idag är det dyrt och maskinellt att
hålla på med renskötsel.

– Jag har arbetat med renskötsel
sedan jag var 17 år. Jag fick överta min
fars renar, det blev ett lyft. 1971-72 var
det en svår vinter. Två tredjedelar av
de djur jag köpt svalt ihjäl. Men det
gick att bygga upp igen.

– Denna vinter fick vi stödutford-
ra. Vintern är en flaskhals. Det hand-
lar om snödjup, hur mycket skare det
är. Det kan handla om ton av foder
som kan behövas. Och utfodringen
måste börja i god tid. .

– Granskog och hänglav hittade
jag som yngre. Men hänglav är en
bristvara. Den är borta med skogen.
All gammal skog där det fanns är av-
verkad.

– Men en bra vinter klarar sig re-
narna med att gräva fram lavar. För
att få vätska äter de snö.

– *Har du enbart arbetat med rens-
skötsel? Hur är den organiserad?*

– Periodvis har det passat att kom-
binera med asfälläggning som jag
kunnat fylla ut med på sommaren.

– Här i området finns det tre sameby-
ar: Östra Kikkejaur, Västra Kikkejaur
och Mausjaur sameby, berättar Lars
Stenberg.

En sameby är inte en by i vanlig
mening utan ett stort renskötsel-
område där samer som äger renar
sköter dem. Bostaden kan vara
på en annan plats, Lars Stenberg
bor till exempel inne i Arvidsjaur.
– I vinter har vi haft renarna strax
nedanför Arjeplog. Det är inte fjäll-
terräng, påpekar han.

– *Hur märks klimatförändringarna i
renskötseln?*

– Det är längre höstar, snö i de-
cember. Ibland märks det att det är
varmt i september då vi inte vill ha
värme, inte 20 grader. Det är svårare
att samla renarna om det är varmt.
Vid kötthantering är det bättre om
det är svalare. Vintern håller i regel ut
hela april månad.

– *Förkommer det samarbete med*

fjällrenskötseln?

– Ja, systemet var så att vi ordnade
så att det fanns rastbete när de kom
flyttande. Vinterbetet för fjällren-
skötseln är ner mot kusten.

Öka användningen av språket

I Arvidsjaurområdet anses det idag
bo cirka 600 samer, av en befolkning
på cirka 6 500. Umesamiska är det
samiska språk som är ursprungligt i
området. Men umesamiska talas idag
av få. Det pågår dock arbete på att
öka användningen av språket. Skylt-
ningen av Ortsnamn är numera både
på svenska och umesamiska.

Den skolpolitik som infördes i Sve-
rige slutet av 1800-talet levde kvar in
på mitten av 1950-talet. Den var ka-
tastrofal för samer och tornedalingar.
Barnen, ofta med samiska eller torne-
dalsfinska/meänkieli som enda språk,
bestäffades med kroppsstraff om de
talade sitt språk. De fick bara tala
svenska i skolan och lärdes att deras
eget språk var värdelöst.

– *Är samiskan i användning?*

– Ja, i renskötseln till exempel kan
man ju med ett enda samiskt ord
täcka in en lång beskrivning.

– Men under en period var det för-
bjudet att tala samiska i skolan. Det
var inte riktigt fint att tala samiska.
Sedan har man kommit på att det är
ett värde att kunna behålla språket.

– Ja, jag borde säkert lärt mina
barn mer samiska, men, men...

– *Talar du själv umesamiska?*

– Ja, det gör jag.

Gränsen stängdes

På 50-52 procent av Sveriges landyta
bedriver samer renskötsel. Arvidsjaur
ligger i det sydsamiska området, med
en kultur som baserades på jakt, fiske,
insamling av bär med mera, samt
skogsrenskötsel. En del av de samer
som bor i Arvidsjaur är dock nord-
samer.

– Det var på 1930-talet som myndig-
heterna flyttade nordsamer hit och
till Jämtland, Arjeplog m fl platser,
berättar Lars Stenberg.

– Men till exempel i Väster-
botten finns en intakt sydsamisk
sameby där det inte är nordsamer.

– En viktig orsak till flytten var att
gränsen till Norge och Finland stäng-
des. Samerna måste flytta för att få

renbete.

Finns det konflikter om renbetesmarker idag? Hur ser situationen i skogarna ut?

– Här finns inga sådana dispyter om mark som neråt Jämtland/Härjedalen. Det finns rättigheter. Men det är mer motsättningar idag än när jag började i renskogen. Idag kan konflikter uppstå om någon har nyplanterad skog. Renen är försiktig och tar aldrig gran- eller tallskott. Renen äter bara renlav och hänglav, det kan vara värre med älgen.

– På 1970- och 80-talet gick man treskift i skogen och det var mycket avverkning, ren skövling. Nu finns det massor med ungskog, stora arealer som är gallringsskog. Skog med sågtimmer är ett minne blott.

– Skog som är minst 50 år gammal med lav är bäst för renarna.

– Samerna här har olika yrken, min bror är snickare. Vissa går att kombinera med renskötsel.

– Här i Arvidsjaur finns det ungefär 14-15 aktiva renskötare. Andra äger skötesrenar.

– Det vanliga är att det går i arv. Det finns de som inte är intresserade, min son är maskinskötare. Skulle han sadla om kan han glömma feta löner. För att driva renskötsel behövs bil, snöskoter, helst två, och minst 4-500 renar..

– Finns det skillnader i storlek på renar inom olika områden?

– Sarvarna, rentjurarna som slaktas här i Arvidsjaur är på 80-90 kg. Men i Rödingsträsk är de på 110-115 kg. Det är en annan sorts renskötsel där. Ju mindre man hanterar en renflock ju bättre är det. Kalvarna kan bli större.

– Håller du själv på med jakt och fiske?

– Jag hushållsfiskar, jagar lite älg.

– Vad var samisk traditionell mat här i trakten förr i tiden?

– Allt på renen togs till vara: blodet samlades i vommen. Man hängde upp blodmagen, och då bildades ett tunnblod som man gjorde rosa pannkakor av. Det tjocka blodet torkades och maldes. Då fick man torrblod. Man kokade palt och gjorde pannkakor av blodet, berättar Lars.

– Löpmagen kokade man soppa på. Fettet mellan tunntarmen användes matlagningen. Klövarna kokades.

– Skallen på renen kokades, det är lång koktid men är gott.

– Förr var det viktigt att plocka hjortron och lingo och koka sylt. Det är det även idag, nu fryser man in bären.

– Annat på renen som senorna till exempel gjorde man sytråd av. Rennens benskin, bällingarna, gjorde man skor av. Idag finns en fabrikör, Kero, som gör mycket av renhud.

– Vid t ex en hyggesbränning hade man torkad fisk - en gädda på ett par kilo som torkats blir mycket mat - och torrkött som man kan koka (med sig?).

– Ingick grönsaker i kosten?

– I fjällen åt man kvanne. Och den vita barken på tallarna går ju bra att använda. Man kan se att den barken har tagits här och var.

– Hur sköts slakten av renarna?

– Numera sker all slakt här på ett slakteri i Arvidsjaur. Förr slaktade man i skogen. Det var ambulerande slakt fram till och med 1992. Det var en stor apparat, kostsam, med två lastbilar. Därefter byggdes dagens permanenta slakteri där 6 000 till 12 000 renar per år slaktas.

– Sedan köper grossister upp köttet. Viltpoolen i Piteå säljer renskav, suosav (torrsaltat och traditionellt rökt renkött), gravat och torkat renkött.

Rovdjurstrycket ökar

– Jag ser att du antecknar säger Lars, och det är en sak jag vill säga: det finns ett oerhört rovdjurstryck idag. Om man inte tar tag i det vet jag inte hur det går.

– Om man passerar ett visst stadium blir förökningen för stor. Idag är det kolossalt. Ett projekt i Udtja sameby visade att det är ett spill på 50 procent av renarna.

– En björn kan döda 20 kalvar på ett dygn. Antingen kollapsar renningen eller...

– Hur är det då med jakten på rovdjur?

– Ja, i Norrbotten får man skjuta 90 björnar per år. Men det behövs större skydds jakt. Man har fått skjuta

I Arvidsjaur och på andra orter finns företag som säljer renkött, bär, fisk från de samiska områdena.

Här några adresser:
www.arvidsjaurrenslakt.se
www.renprodukter.se

På 50-52 procent av Sveriges yta bedrivs renskötsel. Foto: Henrik Persson

20 björnar i vår. Då rovdjuren nått en viss nivå expanderar de och människan hinner inte med. Lo-jakten har blivit populär.

– En sameby i Jämtland är nära kollaps om inget görs. Det är för lite skydds jakt. Vi som bedriver rennäringen får bekosta rovdjur.

– Det har alltid funnits rovdjur, björn, lo, järv på en acceptabel nivå. Idag har man gett rovdjuren för stor plats. Naturvårdsverket följer EU som har sagt att Sverige ska ha en stor rovdjursstam. Det är lätt för dem att säga som inte vet hur detta drabbar oss och inte håller på med det vi gör.

– Varg och renskötsel går inte ihop. Vargen skingrar renarna – det blir omöjligt att hålla dem samlade. Bland har det kommit enstaka vargar efter det blir renarna rädda för hundar.

– Idag är det hög tid att myndighe-

terna tänker igenom om vi ska ha en fungerande rennäring eller reservat för vissa rovdjur. Det finns positiva tecken. Länsstyrelsen har varit ganska förstående.

Vi går ut för att ta några bilder utanför huset – vid en modern gata med radhus. Lars säger:

– Som ett kuriosum kan jag nämna att här på platsen där vi nu står hade vi renar förr.

Och vi tackar Lars Stenberg för allt det han meddelat. Han ler lite och säger:

– Ja, men det finns mer att berätta, mycket mer...

**Intervju:
Henrik Persson
Ola Persson**